

**ЖУРНАЛІСТИКА ТА ПЕСИМІСТИЧНІ НАСТРОЇ
ШИРОКОГО ЗАГАЛУ: СПОСТЕРЕЖЕННЯ Й ПРОПОЗИЦІЇ
СТІВЕНА ПІНКЕРА**

Матюшко Б. К.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії*

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Ім'я американського вченого – психолінгвіста, когнітивіста та популяризатора науки, професора Гарвардського університету Стівена Пінкера відоме в Україні від 2019 року, коли в українському перекладі вийшла друком його книга «Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу» [1], написана за рік до того.

У ній серед іншого вчений розглядає відомі як у науковому і освітньому, так і в суспільно-політичному житті точки зору на зміст і значення феномену прогресу, який став визначальним у світі, починаючи від XVIII століття.

Будучи прихильником прогресу, С. Пінкер звертає увагу і на контраргументи, висловлювані у різноманітних колах. Одним з них виступає журналістська спільнота зокрема і медійна загалом. Причому мова йде не так про ідейну критику прогресу, як про формування тих суспільних настроїв, які є несумісними з ним, насамперед, у відповіді широкого загалу суспільств багатьох (особливо високорозвинених) країн світу на питання: «Останнім часом життя стало кращим чи гіршим?».

Учений виходить з двох положень, які є загальновідомими. Перше з них виражає природну схильність людини до комфортного життя та оптимізму: «Психологи вже давно визначили, що люди схильні бачити своє життя в рожевих тонах. Їм здається, що порівняно з пересічними людьми, у них більше шансів не стати жертвою розлучення, звільнення, нещасного випадку, хвороби чи злочину» [1, с. 54]. Друге, розглядаючи перехід від особистого до суспільного життя, вказує на не менш відому проблему. Згадуючи головну героїню однойменної казки Елінор Портер та одну з тваринок, знану з дитинства за «Вінні Пухом» Алана Мілна, Пінкер зауважує (тут і далі – курсив в оригіналі. – Б. М.): «Та коли під запитанням опиняється не *життя* людей, а їхнє *суспільство*, Полліанна перетворюється

на віслочка Іа» [1, с. 54]. Іншими словами, має місце «дефіцит оптимізму» [1, с. 54].

Його прояви знані у Західній Європі: «Понад два десятиліття, у хороші й погані періоди, коли інтерв'юери запитували європейців, чи покращиться їхня *власна* економічна ситуація в наступному році, більшість відповідала ствердно. Та коли їх запитували про економічну ситуацію в *країні*, ще більше опитаних відповіли, що вона погіршиться» [1, с. 54]. Подібна картина має місце у США: «Майже щороку з 1992-го по 2015-й, у період різкого падіння кількості насильницьких злочинів, більшість американців відповіла інтерв'юерам, що злочинність зростає» [1, с. 54]. У світовому вимірі становище виявилось аналогічним: «Наприкінці 2015 року основна маса опитаних в одинадцяти розвинених країнах відповіла, що “жити у світі стає дедалі гірше”, а за останні сорок років стійка більшість американців казала, що країна “прямує не в той бік”» [1, с. 54].

Причина цього, особливо для України після 24 лютого 2022 року, більш ніж очевидна: «... щоденні новини рясніють сюжетами про війни, тероризм, злочинність, забруднення довкілля, майнову нерівність, уживання наркотиків і пригноблення» [1, с. 54].

Такі повідомлення властиві не лише популярним, а й більш «серйозним», ґрунтовним ЗМІ, причому погані, негативні новини набувають характеру системності та концептуальності: «І йдеться тут не лише про головні новини дня; такими розповідями сповнені також авторські колонки та розгорнуті статті» [1, с. 54].

Тут має місце справжній когнітивний дисонанс: «Незалежно від того, чи справді погіршується світ, природа новин вступатиме у взаємодію з природою пізнання і змушуватиме нас думати, що так і є» [1, с. 55]. Це має вагомні підстави. По-перше: «Суть новин – повідомляти про те, що відбувається, а не про те, чого не відбувається» [1, с. 55]. По-друге, і це впливає з щойно сказаного: «Поки все погане не зникло з лиця землі, для новин завжди буде матеріал, особливо нині, коли мільярди смартфонів перетворили більшу частину населення планети на репортерів кримінальної хроніки та воєнних кореспондентів» [1, с. 55].

Гостроти такому становищу надає те, що «серед тих подій, які справді мають місце, позитивні та негативні розгортаються на різних часових шкалах» [1, с. 55], до того ж, останні мають навіть деяку «перевагу»: «Погані речі стаються швидко, а от хороші створюються не за один день. І їхнє розгортання так чи інакше буде розсинхронізоване з циклом новин» [1, с. 55].

Серцевина проблеми полягає у наступному: «Природа новин така, що вони схильні спотворювати погляд людей на світ» [1, с. 54]. Надто

відомі у нашому сьогоденні необ'єктивність та тенденційність мають психологічне та пізнавальне коріння: «Це пов'язано з ментальною проблемою, яку психологи Амос Тверські та Деніел Канеман назвали евристикою доступності» [1, с. 55]. Вона полягає в тому, що людям властиве свідоме очікування: «Імовірність настання чи частоту певних подій людина оцінює за легкістю, з якою вони спадають на думку. У багатьох царинах життя це корисне емпіричне правило. Часті події залишають глибший слід у пам'яті, тож сильніші спогади зазвичай указують на події, що стаються частіше» [1, с. 55]. Порушення об'єктивності настає тоді, коли до дії пам'яті додаються інші чинники: «Та коли якийсь спогад опиняється на перших місцях у пошуковій машині мозку не через частоту випадків, а з якихось інших причин (близькість у часі, яскравість, кривавість, виразність чи непримність події), люди переоцінюватимуть його важливість у світі» [1, с. 55].

Звідси стає зрозуміло, що «евристика доступності, підігріта принципом новин “більше крові – вищий рейтинг”, може навіювати відчуття приреченості світу. Медіадослідники (люди, що ведуть облік різно-рідних сюжетів новин чи представляють редакторам меню можливих сюжетів і фіксують їхній вибір та висвітлення) підтвердили, що відповідальні особи надають перевагу насамперед негативним сюжетам, а потім уже позитивним, за інших рівних умов» [1, с. 56]. Тому не дивно, що «... такий підхід забезпечує просту формулу для песимістів на редакційних шпальтах: складіть список усього найгіршого, що відбувається всюди на планеті цього тижня, і у вас на руках буде разюче підтвердження того, що загроза існуванню цивілізації ще ніколи не була більш смертоносною» [1, с. 56].

Результати подібних новин знову ж таки, надто відомі: «Наслідки негативних новин самі по собі негативні. Від початку не надто добре проінформовані, шанувальники телевізійних новин можуть утратити відчуття реальності подій. Вони перейматимуться злочинністю, навіть якщо її рівень падає, а часом і взагалі втрачають зв'язок з реальністю» [1, с. 56]. Далі йде перелік явних порушень ментального здоров'я, причинами яких є погані новини: «Не дивно, що споживачі негативних новин стають понурими: у нещодавно виконаному огляді літератури посилалися на “хйбне сприйняття ризику, тривогу, погіршення настрою, набуту безпорадність, зневагу і ворожість до інших, втрату чутливості, а в деяких випадках, [...] повне уникання новин”» [1, с. 56].

Врешті-решт, «... у нас на очах журналістські звички та когнітивні упередження сіють хаос і розбрат» [1, с. 56]. Тому постає питання про можливість покращити становище, вихідною точкою якого є «тверезо оцінити стан світу» [1, с. 56].

Пінкер пропонує відновити адекватний образ дійсності. Відповідь на щойно поставлене питання «... криється в тому, щоб *лічити*. Скільки осіб стали жертвами насильства у співвідношенні до кількості живих людей? Скільки є хворих, скільки голодних, скільки бідних, пригноблених, неписьменних, скільки нещасних? Що відбувається з цими показниками – вони ростуть чи падають?» [1, с. 56]. Засобом виконання цього завдання є розум: «... налаштований на цифри, попри свою нуднувату ауру, насправді є морально просвітленим, бо він сприймає всі життя як такі, що мають однакову цінність, а не ставить на перше місце найближчих до нас людей чи фотогенічніших» [1, с. 56–57]. Вирішальна його роль у цій справі полягає в тому, що «... він подає надію на те, що ми можемо виявити причини страждання і зрозуміти, які заходи найкраще допоможуть їх скоротити» [1, с. 57].

Таким чином, Пінкер розкриває причини песимістичних настроїв широкого загалу. Ними виявляються негативні ефекти функціонування сучасної журналістики, яка на перше місце надто часто ставить завдання шокувати аудиторію поганими новинами.

Натомість дійсність є дуже відмінною від цього. Резюмуючи одну зі своїх попередніх книг – «Добрі янголи людської природи. Чому у світі панувало насильство і чи стало його менше» (написана 2006 року, а український переклад вийшов 2022-го), вчений зазначає, що навіть у ній сто малюнків і карт, «які наочно демонструють, що насправді насильство та умови, що його підживлюють, протягом історії не дужчають, а йдуть на спад» [1, с. 57]. Для заощадження місця варто навести ті узагальнення фактів, які мають прямий стосунок до вже багато разів згаданого явища – насильства, причому Пінкер викладає їх у відповідних розділах щойно названої праці: «“Процес умиротворення” – п’ятиразове зменшення смертей унаслідок набігів племен і ворожнечі, результат роботи ефективних держав, що встановили контроль над територією. “Процес цивілізування” – скорочення в сорок разів кількості вбивств та інших насильницьких злочинів, що сталося внаслідок запровадження верховенства закону та норм самоконтролю в ранньомодерній Європі...» [1, с. 57].

Вчений наголошує, що ці здобутки являють собою реалізацію принципу Просвітництва, сформульованого як «наша спроможність застосовувати розум і співпереживання, щоб принести користь і процвітання людству» [1, с. 20], а ідеали цієї доби: «раціо, наука і гуманізм» [1, с. 22], «...якщо оцінити їх належно, насправді стимулюють, надихають, облагороджують» [1, с. 22].

Таким чином, Стівен Пінкер, будучи далеким від філософії, особливо класичної, тим не менше, застосовує її здобутки для

вирішення однієї з нагальних проблем сучасного людства, яка в своїй основі має світоглядний зміст.

Література

1. Пінкер С. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу / пер. з англ. О. Любенко. Київ : Наш Формат. 2019. 560 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-443-9-13>

BENEFITS AND RISKS OF USING AFFILIATE PROFILES ON SOCIAL MEDIA

Palshkov K. Ye.

*Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of General Legal Disciplines
Odesa State University of Internal Affairs
Odesa, Ukraine*

Social media has become an integral part of the process of disseminating information about events, people, projects, etc. The saturation of the information field and, as a result, competition for the audience's attention requires the most effective use of social media tools. K. Lamot and S. Paulussen write that in the era of information overload, the media are constantly trying to make news visible to as many people as possible [1, p. 3]. Similarly, administrators of social media profiles (some of whom also represent the media) are trying to increase the reach of such profiles.

Among the ways of disseminating information through social networks is the use of partner profiles. These are profiles of people and organizations where the information of the person concerned can be posted on a partnership basis.

The use of partner profiles can significantly increase the reach of a newly created profile. However, this way also carries certain risks. Below, the author proposes to describe the difficulties that should be considered typical for the promotion of newly created profiles on social media. This is followed by an overview of the benefits of using affiliate profiles and the risks of this practice.

Zero or a small number of subscribers will reduce the credibility of a newly created profile on the part of the audience. Users usually choose